

Պէտք է տեսնել, անձամբ զգալ այդ բոլորը: Փարբիզից անցնող աւէն Հայ, որի հոգում դեռ չէ մարած վահագնեան կրակը, պէտք է այցելէ Հ. Յ. Գ. Տունը, որտեղից դուրս կը գայ հոգեպէս վերածնւած, հպարտ եւ նոր յոյսերով վառւած...:

— Զի բազում գործք արուրեան կան եւ ի մերում աշխարհի:

Մեր պատմահայր Մովսէս Խորենացիի այս խօսքերն են, իբրեւ խորհուրդ խորին, գրած Հ. Յ. Գ. Թանգարանի մուտքի դրան վրա:

Ս. Վ.Ր.

ՅՈՒՆԵՍԿՆԵՐԻ ԱՌԹԻԻ

Յորեկանի մասին... Պէտք է յորեկաններ տօնել, քէ ոչ: Այս հարցի շուրջ կան տարբեր կարծիքներ մեր հասարակութեան մէջ:

Հարցին պատասխանելու համար անհրաժեշտ է, նախ, նշտել, քէ ի՞նչ յորեկանների մասին է խօսքը՝ անհատների, քէ գործերի, դէպքերի ու հիմնարկութիւնների: Վերջինների նկատմամբ չենք կարծում, քէ տարակարծութիւն լինի — ի հարկէ, պէտք է: Պէտք է տօնելին ու այն էլ համագային համադիտութեամբ տառերի գիւտի, Թարգմանչաց, Աստածաշունչի քարգամաւորեան եւ նման մեծ դէպքերը: Եւ պէտք է տօնել համագային ու փայլուն շուքով նաեւ Սասունցի Դաւթի հազարամեակը: Այս կարգի տօներն ու հանդէսները ծառայում են ազգի մտաւոր ու բարոյական մակարդակի բարձրացման, իսկ մեր օրերին՝ նաեւ ազգապահպանութեան հրամայական պահանջին:

Կարծիքները սկսում են տարբերել, երբ խնդիրը վերաբերում է անհատների յորեկանին. ումնք, առհասարակ, ժխտում են նման յորեկանների կարեւորութիւնը, ուրիշներ՝ հակառակն են պնդում: Այստեղ էլ, մեզ քուտ է, հարկաւոր է որոշ գնահատութիւն դրնել: Պէտք է տարբերել մեռածներին ողջերից. մեռած մարդիկ, իրենց գործերով, սեփականութիւն են պատմութեան եւ պէտք է դիտւին, որպէս այդպիսին: Եւ քէ կան ազգի մեծութիւնը որոշող խոշոր դէմքեր, որոնք իրենց հոգե-

կան ու մտաւոր վաստակով նշանակել են ազգային կեանքը, որոնց վերջիշումը այսօր էլ կարող է զարկ տալ ազգային վերելքին — ինչո՞ւ չտօնել այդպիսիների յորեկանը: Մի՞ նարեկացի, մի՞ Բուչակ, մի՞ Սայաթ — Նովա, մի՞ Խըրիմեան, մի՞ Բաֆֆի, մի՞ Թումանեան, մի՞ Կոմիտաս եւ շատ ուրիշ երեսիլի դէմքեր՝ հայ ստեղծագործ համաարի հսկաները արժանի են յաջորդ սերունդների յարգանքի եւ երախտագիտութեան, եւ յորեկանական հանդէսը լաւագոյն միջոցն է մեր զգացմունքների արտայայտութեան եւ միաժամանակ նրանց անունի օգտագործման յօգուտ ազգային դատի: Բաւական է յիշել, քէ Բաֆֆիի ծննդեան հարիւրամեայ տարեդարձի հանդիսութիւնները ինչպիսի՞ բարերար ազդեցութիւն ունեցան Արտահայաստանի հայութեան կեանքի վրա:

Խնդիրը հիմնովին փոխում է, երբ խօսքը գալիս է ապրող անհատների յորեկանին: Մեզ մօտ ընդունւած սովորութիւն է աչ ու ձախ յորեկաններ կազմակերպել ապրող մարդկանց մասին, յաճախ տաանց հաշի առնելու անհատի արժէքն ու արժանիքը, որով յորեկանի նշանակութիւնն էլ նահանում է: Յորեկանը հանրային երախտագիտութեան ու յարգանքի արտայայտութեան բարձրագոյն ձեւն է. միայն բացառիկ արժանիքի տէր անձեր արժանանում են նման գնահատութեան, եւ այդ պատճառով փառաբանութիւնը աշխարհում խիստ սակաւ են նման յորեկանները: Ամէն

ազգի մէջ մատի վրա են համարում յոբելեանի արժանի անհատները, իսկ մեզ մօտ...

Եւրոպայում ենք սպարում եւ սպարտաուր ենք մենք էլ փաղափակիքք ազգերից օրինակներ առնել — չհետեւիլ կուրօքէն, չկապկել, այլ գիտակցօքէն փոխ առնել լաւագոյնը: Մեր յոբելեաններն էլ պէտք է լինեն այն անձերի համար, որոնք բացառիկ ծառայութիւն են մատուցել ազգին, որոնք հանրամանաչ արժէքներ են տւել ազգին: Այդպիսիների քիւր մեծ չէ, բացառիկ անհատներ են դրանք, հետեւաբար, եւ յոբելեաններն էլ պէտք է լինեն սակաւաքիւ: Յոբելեաններ ա՛յն վաստակաւոր ղէմփերի, որոնք արդէն տւել են ինչ որ իրենց հանճարը կարող էր տալ եւ մօտեցալով կեանքի շէմփին՝ իրաւունք ունեն սպասելու երախտագիտութեան ազգի կողմից: Իբրեւ այդպիսին, մենք այսօր արտասահմանում կարող ենք ցոյց տալ ֆիլայն մէկ անձ, որ արժանի է մեան յոբելեանի եւ որի շուրջ կարող է ստեղծւել ազգային միութիւն — Լեւոն Շանքը, որ երկար տարիների գործունէութեան եւ իր արտակարգ կարողութեամբ անգլիկ գանձերով մոխացնելով Հայոց մշակոյթը՝ կանգնած է արդէն կեանքի 70-ամեակի շէմփին: Այդպիսի մի յոբելեան կը լինի իրական տօն մեր ազգի համար:

Վեր առնենք հարցի եւ մէկ ուրիշ կողմը, որի շուրջ նոյնպէս կարծիքների միութիւն չկայ. ի՞նչը պէտք է լինի յոբելեանի նպատակը՝ բարոյական գնահատում, թէ՞ նւրբական վարձատրութիւն: Մեզ մօտ, կարծես, վերջին տեսակետն է գերակշռողը — ապրուստի միջոց հայրայրել յոբելեարին, թէեւ այս մասին վաղուց Գաֆառ - Քարիպան տւել է ընդհանուր դատաւելոք — *Ողբալի ազգ էք դուք, Հայեր, աւա՛ղ, Ձեր յոբելեանը՝ մուրացկի դարաւ:*

Յիրաւի, մեր յոբելեանները, շատ

յաճախ, «մուրացկի դարաւ»-ի են վերածում:

Ո՞րն է յոբելեանի մէջ էականը՝ դրա՞մը, թէ՞ բարոյական վարձատրութիւնը: Այս հարցի պատասխանը, մեր կարծիքով, լրիւ եւ լաւագոյն ձեւով տւել է Ա. Ահարոնեանը:

1916 թւին, Կովկասում, արժարձեց Ա. Ահարոնեանի գրական գործունէութեան յոբելեանը կատարելու եւ դրանով նրա նւրբական աջակցութիւն հասցնելու խնդիրը: Ահարոնեանը միբժեց այդ առաջարկը եւ այդ առթիւ գրեց Բագուի «Արեւ»-ում (№ 273) հետեւեալը. — «Ասում են՝ հայ գրագէտի, հայ գրականութեան խեղճութեան, անապահովութեան մեղքը ամբողջապէս ծանրանում է հայ ազգի վրին: Եւ ամէն անգամ, երբ որ եւ է հայ հեղինակի հիւսանդանում կամ մեռնում է գրկանքների մէջ, այս հին ու ձանձրալի թեման յեղուում է հազար ու մի ձեւերով:

«Թող ներսի ինձ ասել, որ ես այս հանցակէտը չեմ բաժանել եւ չեմ բաժանում քեաւ. իմ խորին համոզմունքով հայ գրագէտի, բանաստեղծի վիճակը իր իսկ ժողովրդի վիճակի ճշգրիտ պատկերն է, նրա մանրանկարն է, որ հեշտ է ցուցատրում: Ինչ որ է հայ ազգը, նոյնն են եւ պէտք է որ լինեն հայ մտքի եւ արւեստի ղեկավարները:

«Ես անելին կասեմ. երբ մի ժողովրդի փիղիքական գոյութիւնն իսկ վտանգի տակ է, երբ նա խոշտանգւած ու արիւն-լայ՝ գլուխ դնելու տեղ իսկ չունի — մեզ է, անիրաւութիւն է պահանջել, որ նա իր գրագէտներն ու իր գրականութիւնն ապահովի: Հայ մտքի, հայ բոնեղծագործութեան վա՛րդ է տանք պէտք է որ անտրտունջ կրեն իրենց տառապող գեղին վիճակւած ծանր խաչը, մինչեւ որ կը հասնին լաւագոյն օրեր: Անգլիացի գեղագէտ փիլիսոփայ Րէսկին մէկ տեղ իրաւացի կերպով ասում է. «Այն աշխարհում, ուր հիւժւած մա-

նուկները կապում շրթունքներով իրենց մայրերի ցամաքած ստիմեններից բոյն են ծծում կաթի փոխարեն, յանցանք է գեղարուեստի մասին մտածել...»։ Իսկ մեր աշխարհում... Ա՛հ, մեր աշխարհը... » :

Ա. Ահարոնեանի այս տեսակետը այսօր էլ դեռ մնում է միշտ. «երբ մի ժողովրդի փիզիական գոյությունն իսկ վտանգի տակ է», «մեղք է, անիրաւութիւն է պահանջել», որ այդ ժողովրդի մեծ մարդիկ ազգի ընդհանուր վիճակից տարբեր վիճակ ունենան. ազգի մեծերը պատկերն են նոյն ազգի :

Ամփոփենք, ուրիմ, մեր ասածները :

Յոբելեանները անհրաժեշտ են եւ օգտակար, իբրեւ ազգի մեծագործութեան եւ անցեալ փառքի յիշատակութիւն, իբրեւ աղբիւր նոր սերունդների ոգեւորութեան եւ հպարտանքի :

Պէտք է տօնել ազգային հեռաւոր ու մօտիկ անցեալի մեծ գործերը եւ երեւելի դէմքերը :

Պէտք է յորելեանական հանդէսով պատուել նաեւ ապրող մեծ եւ համազգային նախաշումի արժանացած դէմքերին :

Յոբելեանը պէտք է լինի առիթ բարոյական վարձատրութեան եւ համազգային գնահատութեան :

